

CRÍTQUES

Francesc Massip

La tragèdia del no-res

King Lear, de William Shakespeare. The Academy Company (Royal Shakespeare Company). Escenografia: Nick Ormerod. Direcció: Declan Donnellan. Teatre de Sant Domènec (Girona), 19 de novembre de 2002.

La sort escènica d'*El rei Lear* ha estat tan minsa com l'esperança (nulla) que emana del seu argument. És una història tan aclaparadora que durant dos segles es va representar mutilada i amb un postís final feliç. El príncep de Lampedusa, autor d'*El guepard* i bon coneixedor de Shakespeare, deia el 1953 que pocs actors s'havien arriscat a encarnar aquest personatge «miquelangelesc»: «sembla que cap n'ha reeixit plenament». En català no recordem cap muntatge del text original: s'ha dit que a les nostres latituds no hi ha cap actor capaç d'encarnar-lo. A Granollers vam veure el 1983 una versió castellana molt discutible amb Fermí Reixach com a protagonista dirigida per Miguel Narros. Però l'únic muntatge inoblidable va ser el d'Ingmar Bergman, en suec, al Tívoli. Ara, gràcies als bons oficis del Festival Temporada Alta de Girona, ha arribat l'escenificació de Declan Donnellan al capdavant de la jove i novella Royal Shakespeare Company Academy. No es pot comparar amb els anteriors treballs shakespearians de Donnellan al capdavant del seu grup Cheek By Jowl, que van passar pel Mercat de les Flors de Joan M. Gual, però déu n'hi do! El *Lear* del nigerià Nonso Anozie és vigorós, enèrgic i impulsiu, com correspon a l'orgullós monarca que experimenta el buit sota els seus peus d'humà i recorre el camí del desencany i del dolor fins a escurar l'última llàgrima en el plat del no-res. Una davallada als fornals del sofriment, recolzat en el bastó de la lúcida folia, que l'intèrpret pronuncia no pas amb un esfondrament físic, sinó amb l'expressiva vivacitat del gest facial, fent tremolar als llavis les desencisades paraules de *Lear* i parpellejant la seva decebuda mirada. Brama com cal sota la tempesta que sacseja els dos actes centrals de l'obra, i que es resol amb els elements mínims: una gran tela contínuament batuda, com una nuvolada que regolfa sobre l'aspra solitud del rei, i una planxa copejada amb insistència per reproduir els trons. És la simplicitat escènica que reclama Shakespeare, però que després s'espantia en poblar l'escena d'andròmines revellides amb l'excusa d'indicar la degradació del món que envolta els personatges. Uns personatges vestits de gala, amb esmòquing, corbatí i medalles que es van cobrint de pols a mesura que avança l'acció. Hi ha seqüències resoltes amb brillantor i enginy, com quan el Bufó (Edward Hogg), convertit en presentador de cabaret amb el micròfon a la mà, esdevé un ninot mogut pel ventríloc *Lear*: la veu de la veritat que només s'expressa per boca del foll. O com quan Edgar (Bruce Godfree), disfressat de mendicant, insta el vell monarca a despullar-se

de totes les insígnies del poder, imatge de la necessitat de deixar de ser per tal de descobrir l'autèntica personalitat. Ryan Kiggell fa un convincent Gloster que presideix la trama paral·lela i que confirma que els inferns de Lear no són excepció, sinó norma. Només quan li arrenquen els ulls, una escena d'esglai, és quan comença a veure-hi clar. De les filles, en destaca la Cordèlia de Kirsty Besterman, més natural i solta que les seves germanes, i de la resta, el cínic Edmund d'Adam Webb. Tots plegats, actors en l'inici de la seva carrera que, tanmateix, fan gala del depurat estil interpretatiu anglosaxó.

Tanatocomèdia

El clavicèmbal, de Dani Salgado. Intèrprets: Marta Angelat, Jorge Peña, Judit Lucchetti, Enric Arreondo. Escenografia: Paco Azorín. Direcció: Lurdes Barba. TNC, 25 de novembre de 2002.

Sobre el paper, l'operació de potenciar les noves veus de la dramaturgia contemporània que enguany enceta el TNC respon a una necessitat imperiosa en tot teatre nacional. Que li hagin posat nom de targeta d'autobús (T6) deu tenir a veure amb el seu esperit promocional, i que fins i tot es programi una *opera prima* d'un autor novell que tot just s'estrena, com és el present cas de Dani Salgado, pot tenir una lectura de risc i d'aposta pel futur. El problema és que si l'envit no surt del tot bé no pot més que deixar entreveure una certa arbitrietat en una tria que tampoc acaba d'afavorir al nouvingut, que es veu obligat a contrastar els seus tempteigs amb la responsabilitat d'una tribuna massa pública i amb el compromís de respondre a l'alçada de les circumstàncies. Tot plegat un xic onerós per qui tot just comença. I no vull dir que Dani Salgado no tingui elements d'interès, capacitat expressiva i un sentit de l'humor intel·ligent. Però no es pot dissimular que *El clavicèmbal* és una obra, en conjunt, fallida. Si només jutgéssim les intencions hauríem de dir que, per fi, un autor s'interessa per arguments de volada com els que preocupaven a Bernhard, i que rere aquest text s'intueix un qüestionament de la cultura occidental, presonera en la gàbia buida de les pròpies paraules, malalta d'idees i captiva de les inèrcies d'un pensament tacat de mort. Però que tot això es digui amb brillants humorades, que hi són, i amb sentències capgirades a la manera de Wittgenstein, no pot maquillar la fesomia pretensiosa i logorreica de la peça, que sovint s'emmiralla en la mateixa pedanteria que se suposa que critica. L'escenificació de Lurdes Barba és, però, molt digna, amb interpretacions intenses a càrrec de Judith Lucchetti i Marta Angelat. Més difícil ho tenen els personatges masculins, que han de carregar amb el fardell de la xerrameca més ambiciosa i occurrent, però també més insostenible: Enric Arreondo es creu poc el seu personatge, que, com el de Jorge Peña, passeja les paraules per un jardí sense cap vegetal, trepitjant fulles seques fins a la basca. Una xafogor verbal que, després de recargolar el riure dels més còmplices, acaba per empedreir l'audiència al so del «clavipelma». Una comèdia amb esclats de talent i algunes frases tallants i brillants, però d'una verborietat amb tuf de mort irrespirable.

El clavicèmbal, de Dani Salgado. Direcció: Lurdes Barba.
Escenografia: Paco Azorín. A la foto, Judit Lucchetti i Jorge Peña.
Estrenada el 25 de novembre de 2002 a la Sala Tallers del TNC.

Un triangle isòsceles

Traïció, de Harold Pinter. Traducció: Ernest Riera. Intèrprets: Pep Tosar, Lina Lambert, Jordi Collet, Jordi Ballester. Direcció: Xavier Albertí. Sala Muntaner, 12 de desembre de 2002.

Pinter és sempre difícil de posar-lo en escena a causa de l'extrema precisió dels seus engranatges dramàtics. Si el director bada, les pauses i els efectes estratègicament emboscats rere les rèpliques no es mouen del seu amagatall i esdevenen inoperants en la progressió escènica: els passa de llarg l'oportunitat de clavar un mastegot i el públic pot deixar-se gronxar per la monotonia. Aquest no és pas el cas. Xavier Albertí ha activat quan calia aquests ressorts, fins i tot subratllant-los en l'escenografia, i ha aconseguit una explosió controlada dels conflictes en aquest procés invers, que és *Traïció*, d'explicar uns fets. Perquè Pinter comença pel «desenllaç» per anar reconstruint el nus i el plantejament dels fets amb la seva proverbial tècnica del salt temporal, i presentant un mosaic de seqüències desordenades i mínimes que ofereixen la informació amb comptagotes, amb petites variacions o versions divergents o menyscabades i ocultacions deliberades. Tot per cedir protagonisme als mecanismes de reacció dels personatges, aquí encarats per un immens Pep Tosar, que incorpora el vèrtex del triangle amorós que s'estableix entre ell, la seva esposa i el seu millor amic. Una història de records, retrobaments, desencontres, trobades clandestines, veritats a mitges, mentides pietoses, amistats estovades, amors fatigats. Sempre a la corda fluixa de la incertesa. L'aplom i la netedat de la interpretació de Tosar s'imposa a distància sobre la resta. Lina Lambert transmet tota la pulcritud i l'elegància d'una dama anglesa, mentre que Jordi Collet encarna un amant discret, la banda desigual del triangle isòsceles. El decorat facilita la lectura de l'entremaliada retrospecció: una paret empaperada al fons ostenta els anys de les escenes, del 1977, a l'inici, al 1968 a la fi, l'origen i el final del trajecte invers que recorre l'obra, quan el mur apareix amb el primer empaperat nou de trinca, mentre que la resta ha presentat les distintes capes superposades d'anys, afectes, traïcions i desamors. Un espectacle honest i ben fet.

La bona confitura

Festival Internacional de Teatre Visual i de Titelles de Barcelona.

No hi ha cap dubte que la quinzena edició del Festival Internacional de Teatre Visual i de Titelles de Barcelona ha fet un salt qualitatiu clar i ha ampliat decididament el seu abast cap a la internacionalització. A més, per primer cop s'ha vist la Ciutat del Teatre funcionant simultàniament i còmplice amb l'Institut del Teatre, el Mercat de les Flors i el nou Lliure.

D'altra banda, aquest gènere, sovint marginal, del teatre d'objectes, de ninots i de projeccions plàstiques s'està imposant com un dels nuclis creatius més actius i innovadors de les arts escèniques contemporànies, sens dubte perquè el seu caràcter artesà, modest i de reduït format hi atorga una llibertat d'acció que difícilment posseeixen les companyies en ús, general-

ment condicionades per imperatius econòmics i de producció que en limiten la capacitat de maniobra.

Però és que, a més a més, els artistes del gènere no solament comprometen en els seus espectacles el cos d'intèrprets, ans prèviament s'han embrutat les mans per construir els ninots i els objectes mòbils, per empecar-se mecanismes motors i infondre animació i vida a aquells fòtils inerts en una transversalitat expressiva que els permet integrar-hi llenguatges i estímuls artístics d'una procedència molt variada.

L'espectacle més exquisit i refinat, el que s'enduu de coll l'excel·lència del festival, és *Aberrations du documentaliste*, d'Ezechiël Garcia-Romeu, que situa un reduït grup d'espectadors en un espai íntim, gairebé ritual, minúscul, on recrea l'ambient iniciàtic d'una biblioteca, amb una proximitat tal que permet la comunió del públic amb la màgia i l'elevada inspiració de la cerimònia que s'empesca. Hi compta amb un actor manipulador d'excepció, Jacques Fournier, un vellet entranyable de mirada lluminosa que exerceix de taumaturg i convoca un univers de fantasia en què la vida brota del seu pensament i es fan presents tot un seguit de minúsculs ninots amb els quals interactua. Tot s'esdevé sobre una taula plena de mecanismes (rails, escotillons, trapes corredisses) que mobilitzen els diversos personatges i objectes que hi desfilen. És com un espectacle de Philippe Genty en miniatura, però amb una concentració poètica d'una rara fulgència.

Al mateix Espai Lliure, s'hi va presentar una singular raresa: *Las tribulaciones de Virginia*, del grup Hermanos Oligor, un espectacle instal·lació que recorda els invents del Tebeo del doctor Franz de Copenhague i que beu a doll en el cèlebre circ de filferro creat el 1927 per Alexandre Calder. El constructor i alhora manipulador dels originals ginys, plens de sorpreses i audàcies hilarants, explica la història d'amor entre una ballarina de caps de música i un autòmat de fira, i la barreja amb les seves experiències mitjançant un discurs d'una gran calidesa que busca (i troba) una complicitat immediata del públic. Els ninots funambulistes viuen un apassionat amor i un malagradós desamor; fan intervenir-hi els espectadors i se'ls fiquen a la butxaca.

Ara bé, l'espectacle que millor va visualitzar la comunió dels diferents espais i la interacció amb el públic ha estat *Le petit bazar érotik*, coordinat pel grup belga Tof Théâtre, però «fecundat» per les diverses companyies participants al festival. Un muntatge compendi, estimulant i variat, en què s'exhorta l'espectador a obrir-se (d'ulls, de boca, d'oïda, de cames), a experimentar tota mena de sensacions i a afinar les més recòndites capacitats de percepció. És, doncs, un conjunt de seqüències que s'escampen per tot el Mercat de les Flors i la veïna Sala Ovidi Montllor, amb moments exquisits com l'entendridor bany dels vellets «Monsieur et Madame Beaurestes», en què els titelles es despullen per ficar-se a la banyera i estimar-se; o com «Monsieur Tiche à la plage», que es mostra a l'interior d'un enorme llit, amb els espectadors posant el cap sota els llençols on es reproduïxen l'escenari i llotges d'un teatre en voga i on es representa la història d'una titola (ninotet en forma de verga) que fa castells de sorra i construeix una dona eixarrancada per introduir-se'n dins el sexe. O com la roda d'atzar del grup Laika, on l'espectador experimenta antagòniques sensacions gustatives, olfactives i tàctils que passen del plaer a la repulsió sense possibilitat d'escapolir-se'n.

Per acabar, no hi va mancar una exquisida representació del millor teatre d'ombres oriental. La companyia d'ombres xineses de Beijing va presentar unes *Estampes* molt belles gràcies

al poder de seducció de les figures, que es mouen amb destresa manipulades per Liao Chen Jau Ying i amb una exquisida perfecció i una exactitud carregades d'emoció. Més rústic, però també de gran expressivitat, és la variant islàmica d'aquest tipus d'espectacle, el cèlebre *karagöz* turc, presentat pel grup de Cengiz Özek, d'Istanbul, que va mostrar, al Teatre Malic, la seva captivadora senzillesa.

En resum, ha estat un festival ben triat i orientat per Víctor Molina, i que demostra fins a quin punt és cert aquell adagi que «al pot petit hi ha la bona confitura».